

UN INTELLECTUAL DIN BISTRIȚA DIN SECOLUL AL XIX-LEA : IOAN MAIER

SIMION RETEGAN

S-a scris puțin până acum la noi despre românii din orașele Transilvaniei de la mijlocul veacului trecut și, cu excepția Brașovului, aproape nimic despre populația românească din centrele urbane ale Pământului Crăiesc. Străbatem, cu toate acestea, între 1850 și 1880, perioada în care ei înregistrează cel mai puternic spor numeric și o apreciabilă ascensiune socială. Sunt deceniile în care în orașele transilvănene, pe lângă zilierii, servitorii, lucrătorii agricoli români pripășiți în suburbii, își fac timid apariția în piețele centrale familii de negustori, meseriași, intelectuali români. Ei vor fi cei de care se leagă instituirea sau consolidarea școlii românești, ridicarea unei biserici noi, clădirea unei case parohiale, înzestrarea preotului, înființarea unei societăți de lectură, ceva mai târziu, a unei bănci etc.

Iată motivele pentru care considerăm plină de interes reconstituirea, fie și succintă, a carierei unui intelectual român din Bistrița, din prima jumătate a sec. al XIX-lea : preotul și protopopul Ioan Maier. Nu ne vom întâlni cu o mare figură, de interes național, dar prezentând pe preotul Bistriței prezentăm pe un reprezentant tipic al părții celei mai instruite a clerului local român al acestei vremi. Urmărindu-i formația școlară, situația materială, preocupările intelectuale, raporturile cu autoritățile, îndatoririle canonice și laice ale unui preot și protopop, încercăm să schițăm un portret social.

În același timp, Ioan Maier ne poartă mai jos în lumea modestă din afara zidurilor orașului, din suburbii, unde trăiesc credincioșii săi și chiar mai departe, în satele din împrejurimi, care alcătuiesc

prototipul său. Avem, așadar, ocazia să vedem parohia sa, ceea ce înseamnă, practic, toată populația românească a orașului. Va fi, sperăm, interesant să descoperim cum arăta biserica sa, care era starea școlii, care se naște și crește în umbra și sub protecția bisericii.

*
* *

Ioan Maier s-a născut la 6 ianuarie 1782 lângă Blaj, în satul Bucerdea Grănoasă, unde tatăl său era cantor. A studiat teologia la Blaj, însușindu-și o serioasă cunoaștere a limbii latine, cum o dovedesc nu numai unele din marile sale rapoarte oficiale¹, ci și conținutul bibliotecii sale. (Anexa nr. 6). După o ședere de 20 de ani în satul Veza ca preot celib, în 1830 este numit de către episcopul Ioan Bob, datorită eminenței sale pregătiri intelectuale, a unor remarcabile calități sacerdotale și, nu în ultimul rând, datorită cunoașterii limbii germane, preot, apoi protopop al Bistriței. În 1856, când se înființa episcopia Gherlei, episcopul Ioan Alexi îl așeza pe primul loc lista sa de 20 de nume pentru canonicii noului Capitlu². Deși nu se va număra printre cei 5 canonici, numiți la Viena, cu certitudine datorită vârstei sale înaintate, el va fi totuși onorat cu demnitatea de asesor consistorial și aceea de comisar de

¹ Dintre rapoartele sale în limba latină, cel mai mare și mai important e cel redactat în 1850, privind situația tuturor parohiilor și fiilor protopopului Bistrița : *Arch. St. Alba-Iulia, F. Consistoriul Blaj*, 1850—65, f. 199—208.

² *Arch. St. Cluj, F. Ep. gr.-cat. Gherla*, 1856—280.

legat al Tribunalului matrimonial al Episcopiei. Era în același timp, aidoma tuturor protopopilor ortodocși și greco-catolici din această perioadă, directorul școlii confesionale a parohiei sale și inspector școlar al protopopiatului său. Moare la 9 ianuarie 1867, fiind înmormântat în micul cimitir din jurul bisericii la al cărui altar servise 36 de ani³.

* * *

Știm mai puține din arhivele Blajului și Gherlei, care ne-au stat la dispoziție, despre prestația canonică și laică de dinainte de 1848 a lui Ioan Maier la Bistrița. Din perioada de după revoluție însă ni s-au păstrat multe din rapoartele sale, mai întâi în arhiva din Blaj, iar, după 1856, în cea din Gherla.

La fel ca toți ceilalți protopopi, I. Maier raportează despre mișcarea populației protopopiatului său: nașteri, decese, căsătorii, despre starea bisericilor și averilor lor, despre situația preoților subordonați, despre starea școlilor și învățătorilor⁴, despre căsătoriile mixte, despre trecerile de la o confesiune la alta, despre numărul elevilor români ai Gimnaziului luteran al orașului etc.⁵.

În sfera acestor rapoarte anuale, obligatorii îl vedem pe protopopul I. Maier prezidând, în primii ani de după revoluție, forul său local matrimonial, pentru judecarea unor procese de divorț⁶, prezidând în 1858 un foarte important sinod protopopial⁷ sau intervenind la episcopie pentru soluționarea diverselor probleme ale parohiilor subordonate: numiri de preoți și învățători, aplanarea neînțelegerilor care survin între aceștia și sate, chestiuni legate de achitarea plăților ca-

re li se cuveneau, acordării de dispense etc.⁸.

În fine, survin o serie de acte ale lui I. Maier, și acestea ne interesează acum, privind exclusiv biserica și școala românească a orașului.

Ceea ce rezultă din aceste documente este, înainte de toate, precaritatea condiției sociale a parohiei greco-catolice a Bistriței. Deși numărul credincioșilor săi era relativ mare, 1542 de suflete în 1870⁹, potențialul său material era, potrivit stării sociale foarte modeste a populației românești, extrem de scăzut. În tot timpul păstoririi lui I. Maier, ea folosea o bisericuță de lemn cu hramul Sf. Paraschiva, aflată în afara zidurilor orașului, lângă „drumul Năsăudului“, unde se îngrămădea grosul caselor românești. Ridicată în 1790 ea era, mai mult chiar decât bisericile de lemn din satele mari, o construcție joasă și întunecoasă, ale cărei dimensiuni nu depășeau cu mult pe acelea a unei case țărănești mai răsărite. Se deosebea de aceasta doar prin timida sa turlă pentru clopote, prin plan și prin modesta sa înzestrare liturgică. Aceasta se compunea, ca în orice biserică de sat, din cărțile de cult obligatorii: Evangheliarul și Liturghierul, păstrate pe masa altarului, Mineiul, Molitfelnicul, Apostolul, Cazania, Octoihul, Psaltirea, Triodul și Catavasierul, păstrate în strana cantorului, câteva vase și veșminte simple de cult, obișnuitele icoane și prapuri. Se păstrau, de asemenea, în biserică matricolele populației: protocoalele nașterilor, căsătoriilor și deceselor, începute cu anul 1795, precum și protocolul circularilor episcopale.

Deoarece biserica era cu totul neîncăpătoare pentru a putea cuprinde pe toți credincioșii, nu numai în zilele marilor sărbători, dar și în duminicile obișnuite,

³ Pentru unele probleme legate de administrarea parohiilor a se vedea: Simion Retegan: *Parohiile, biserici și preoți din protopopiatul Bistriței la mijlocul secolului al XIX-lea*, în *RB*, VII, (1994), p. 163—177.

⁹ Potrivit recensământului maghiar din 1870, Bistrița avea o populație de 7212 locuitori, din care: 977 romano-catolici, 1542 greco-catolici, 19 ortodocși, 4291 luterani, 76 helvecici, 61 unitarieni și 229 evrei. *A magyar korona országában az 1870. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei* [Rezultatele recensământului populației efectuat la începutul anului 1870 în țările Coroanei maghiare], Pest, 1871, p. 61.

³ *Idem*, Protocolo 686, *Gazeta Transilvaniei*, XXX (1867) nr. 4 din 27/15 ianuarie.

⁴ Pentru situația școlilor confesionale greco-catolice din protopopiatul Bistriței a se vedea: Simion Retegan, *Școlile satești românești din zona Bistriței la mijlocul secolului al XIX-lea*, în „*Marisia*“, XI—XII (1981—1982), p. 213—234.

⁵ *Arh. St. Cluj, F. Ep. gr.cat. Gherla*, 1863—2784, 1867—330.

⁶ *Idem*, Dosar 24 1851, 85 1854, 124 1854, 143 1855.

⁷ *Idem*, 1858—1587.

deoarece construcția unui nou edificiu de cult, la nivelul exigențelor timpului și locului, depășea resursele parohiei, în vara anului 1860 Ioan Maier se adresează de-a dreptul Împăratului pentru a se acorda românilor biserica și mănăstirea minorită din Bistrița. Teoretic aceasta era considerată ca biserică a garnizoanei, dar, în realitate, începând din 1854 era folosită mai mult ca depozit militar, biserica piaristă servind singură ca loc de cult pentru toți locuitorii romano-catolici ai orașului. Nu avem la dispoziție textul memoriului adresat la 18 august 1860 monarhului de către românii bistrițeni, dar știm din actele episcopiei Gherlei că actul a fost redactat de către Ioan Maier, în urma unei decizii a Consistoriului, că a fost revizuit într-o ședință a acestuia și că purta nu numai știgiul și semnăturile dregătorilor bisericești locali ci și pe acelea ale reprezentanților Magistratului. Cunoaștem, de asemenea, foarte amănunțit conținutul său dintr-un memoriu, datat Bistrița 25 mai 1860, scris de mâna lui Ioan Maier, dar semnat, desigur pentru a-i da o mai mare greutate, de către Gavril Dorgo, președintele Tribunalului urban local și adresat mitropolitului Alex. Sterca Șuluțiu (Anexa nr. 3). Actul aduce la cunoștință înaltului prelat din Blaj situația grea în care se găseau românii din Bistrița și îi cerea sprijinul pentru obținerea bisericii minorite. Împreună cu mănăstirea, ea ar putea servi, citim în acest act nu numai ca biserică parohială, ci și ca biserică catedrală și reședință a episcopului din Gherla. Suntem impresionați de intensitatea sentimentului de injustiție căruia îi dă glas acest text cu accente într-adevăr cutremurătoare. „Ce minte au oamenii! exclamă actul. Această biserică stă pustie ca una mamă fără fii, fără mângăere și ca una vinea [viel] nelucrată, pustie și necultivată, iară românii de aici, cu numărul de 1600 abea au una colibă veche de lemn, afară de oraș, în carea adorează pe Tatăl din cer...” (Anexa nr. 3).

Deși demersurile făcute în 1860, în momentul destinderii politice a epocii liberale, nu au avut rezultatele scontate, planul făurit de Ioan Maier a prins rădăcini foarte adânci, fiind realizate 35 de ani mai târziu, în 1895, când vechea biserică minorită a fost cumpărată, cu

prețul unei foarte mari sforțări materiale din partea comunității românești (35.000 fl.)¹⁰.

Situația materială a preotului greco-catolic era asemănătoare aceleia a parohiei și bisericii sale. Principalul său izvor de venit era pământul bisericesc (porțiunea canonică, eclejia), care la Bistrița avea, în 1862, o întindere de 16 jug. și 1191 st., din care 2 j. și 70 st. pământ arabil, iar 14 j și 483 st. fânat. În acești ani porțiunea canonică nu era cultivată în regie proprie, ci dată în parte, aducând un venit anual de 85 fl. 22 cr.¹¹.

Se adăuga acestora așa-numitul „lectical“, care desemnează, cu diferențe de la zonă la zonă, și chiar de la sat la sat, obligația în produse și muncă a credincioșilor față de preotul lor: în general o mierță de porumb și o zi de clacă pe an. În Bistrița „lecticalul“, răscumpărat în bani, cu 20 creștari de familie, aducea în 1862 un venit de 40 fl. pe an, ceea ce înseamnă că parohia număra atunci în jur de 400 de familii.

Urma, în fine, venitul rezultat din taxele stolare, plătite de credincioși pentru cununii, botezuri, înmormântări, parastase, sfințirea caselor la Bobotează, molitve, masluri etc., taxe care nu depășeau, după aprecierea lui I. Maier, 15 fl. pe an. Rezulta, așadar, în 1862, un venit total de 140 fl. 22 cr., din care jumătate revenea parohului, iar cealaltă jumătate capelanului și cantorului.

Chiar dacă, în realitate, veniturile provenite din pământul bisericii și din stolă erau categoric incomparabil mai mari decât se declară în actele trimise la Gherla¹², este cert că ele erau totuși mici, în comparație cu cele din unele parohii rurale mari și bogate și că remunerația preotului greco-catolic era foarte redusă față de marile venituri ale preoților lu-

¹⁰ Victor Bojor, *Episcopii diecesei gr. cat. de Gherla, acum Cluj-Gherla (1856—1939)*, Tg. Mureș, 1939, p. 364—65.

¹¹ *Arh. St. Cluj, F. Ep. gr. cat. Gherla*, 1860—1287.

¹² Având în vedere faptul că în 1857, de exemplu, în parohia Bistriței au fost oficiate 34 de înmormântări (alături de 46 de botezuri și 13 cununii), pentru care se plătea, funcție de felul prohodului, între 1—5 fl., rezultă că numai acestea aduceau 85—90 fl. la care se adăugau toate celelalte taxe. *Arh. St. Cluj, F. Ep. gr. cat. Gherla*, 1858/549.

terani sau romano-catolici și față de exigențele unui trai decent în condițiile unui mediu urban. Cu deosebire răscumpărarea obligației în produse și muncă era dezavantajoasă pentru preot, având în vedere devalorizările mari ale monedei survenite după revoluție. Este motivul pentru care, în iunie 1863, Ioan Maier, împreună cu capelanul său Ioan Chita, solicită episcopiei Gherlei să ia măsuri pentru a obliga pe românii din Bistrița să accepte mărirea taxelor stolare și să mărească răscumpărarea „lecticalului“ de la 20 la 50 sau cel puțin 40 creștari de familie (Anexa nr. 4). Amintind mulțimea obligațiilor lor față de familiile parohiei, față de familiile unite din cele 5 sate săsești învecinate, aparținătoare ei : Unirea (50 de români), Vișoara (40 de români), Pintic (73 de români), Ghinda (56 de români), Jelna (130 de români), față de soldații, bolnavii, deținuții și elevii români ai Gimnaziului luteran, semnatarii folosesc cuvinte foarte aspre la adresa poporenilor bistrițeni. Ei recomandă apelul la Magistratul orășenesc, singurul în măsură, declară ei, să le înfrângă cerbia.

Cererea, precedată de repetate tentative anterioare de acest gen și rămasă fără rezultat, denotă o stare de animozitate accentuată între cei doi preoți și credincioși. Este o situație care survine foarte adesea în această vreme, când preoții, întreținuți exclusiv de parohii și lipsiți de orice fel de pensie, se cramponează de funcția lor chiar la vârste foarte înaintate. La rândul lor, uniții din Bistrița nu numai că erau, în general, săraci, dar, în același timp, știau că venerabilul lor protopop, fără familie și cu un trai foarte parcimonios, nu era ceea ce s-ar putea numi un om lipsit. Înțelegem astfel de ce, în 1864, Consistoriul din Gherla numea pe Alexandru Silași ca preot și protopop adjunct al Bistriței, în locul fostului capelan¹³. Prin actul de numire, din 22 martie 1864, se dispune ca salariul de protopop din Fundațiunea Bob să rămână în întregime lui I. Maier ca și folosința casei parohiale de piatră, în schimb urmau să se împartă în jumătate : taxele pentru căsătoriile din protopopiat („țidulele de cununie“) și veniturile parohiale,

iar veniturile accidentale din vizitațiile canonice, participarea la examenele școlare, anchetări, procese, dispense, investituri urmau să revină în întregime lui Al. Silași, dacă erau efectuate de el.

Școala românească din Bistrița, care, la fel ca pretutindeni în Transilvania până în 1918, avea caracter confesional, poartă și ea aceeași amprentă a precarității. Ea este menționată încă din 1810¹⁴, dar abia din 1844 va dispune de un local propriu, ridicat din bârne, cum erau majoritatea caselor românești. În noul context oficial, de impulsinare a învățământului, de după revoluție, mica plată, în bani și produse, pe care învățătorul o primea suscită în 1852 serioase dispute între familiile cu copii de școală și cele fără copii, care caută să se sustragă repartiției pentru plata dascălului. Pentru aplanarea situației, I. Maier recurge la ajutorul forurilor din Blaj¹⁵.

Referitor la școală mai știm că în 1857 ea era frecventată de 40 de băieți și 26 de fete și că dascăl era, de doi ani, I. Iacobeni, cu o plată de 90 fl. pe an, adunați cu mare greutate, prin repartiție pe familii. Învățătorul, spune raportul lui I. Maier, nu avea studii de specialitate, dar, fiind conștiincios, merita să fie menținut în post¹⁶.

Câțiva ani mai târziu, în anul școlar 1862/63, numărul elevilor era ceva mai mare : 52 de băieți și 34 de fete — din 158 de copii de vârstă școlară — iar învățător era C-tin Buta, autodidact („fără nici vreo clasă“), plătit cu 130 fl. pe an și împotriva căruia existau foarte mari nemulțumiri. Purătorul de grijă laic al școlii („inspectorul școlar“) era curatorul Nucu Pleșca, agricultor, „gazdă cu casă de piatră“¹⁷.

Este meritul lui I. Maier de a fi obținut din partea Magistratului orășenesc, prin rezoluția acestuia din 15 iunie 1863, alocarea unei sume de 100 fl. pe seama

¹⁴ Nicolae Albu, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800—1867*, București, 1971, p. 157.

¹⁵ *Arh. St. Cluj, F. Ep. gr.-cat. Gherla*, 1852—36, f. 178.

¹⁶ *Idem*, 1858—1894.

¹⁷ *Idem*, 1863—1738. Textul Declarației comunității românești, din 4 sept. 1862, privind școala în : Simion Retegan, *Satul românesc din Transilvania, ctitor de școală (1850—1867)*, Cluj, 1994, p. 115—116.

¹³ *Idem*, 1867—1253.

învățătorului român. El va fi numit, începând din acest an, în persoana lui Irimie Șorobeteanu, autodidact și el, dar om foarte zelos și instruit, corespondent al ziarelor românești și cunoscător al limbii germane. El va beneficia, cum ne arată Instrumentul fundațional școlar al românilor bistrițeni din 30 decembrie 1866, publicat de noi ¹⁸, de o remunerație anuală de 200 fl., locuință separată de școală, cu acareturile necesare, grădină și obișnuitele lemne de foc. După alte două decenii, în 31 decembrie 1882, Magistratul va prelua în întregime asupra sa plata unui salariu de 300 fl. pentru învățătorul greco-catolic ¹⁹.

În afara prestației religioase și școlare, schițată mai sus, de numele lui Ioan Maier se leagă și instituirea unei apreciable fundațiuni bănești. Ne-am aștepta, după o ședere de 36 de ani în Bistrița, ca ea să fie făcută în favoarea parohiei sale ale cărei dificultăți îi erau atât de bine cunoscute. Ea a fost, cu toate acestea, destinată bisericii satului său natal. Bucerdea Grânoasă, de lângă Blaj. Într-adevăr în 1858, la 76 de ani, Ioan Maier, prin două acte solemne ale căror texte le publicăm aici (Anexele nr. 1—2), instituie din cea mai mare parte a averii sale o fundațiune de 1600 fl., în argint, sub tutela Capitulului metropolitan din Blaj. Venitul acesteia urma să revină preotului Bucerzii Grânoase și protopop al Blajului, Ioan Olteanu, ginerele sorei testatarului. Intrată în funcțiune încă în 1858, fundația creată de I. Maier avea în 1861 un capital de 3.700 fl. monetă con-

vențională și aducea o dobândă anuală de 185 fl. ²⁰. Conform ultimei sale dorințe, din aceștia 85 fl. trebuiau să revină bisericii satului, iar restul familiei Olteanu.

Printr-un testament semnat cu o zi înainte de moartea sa (Anexa nr. 5), Ioan Maier testează restul averii sale, apreciabil și el pentru acea perioadă, nepoților și nepoatei sale. Cărțile, în număr de 31, aproape toate în limba latină, sunt donate bibliotecii Seminarului din Gherla (Anexa nr. 6). Lasă bisericii din Bistrița doar salariul său de protopop pe 1866, de 100 fl., primit din Fundațiunea Bob, ceea ce a provocat o oarecare decepție în sânul parohiei. Cu toate acestea, serviciul său funebru, oficiat sub bolțile gotice ale bisericii minorite, atât de mult visată de el, serviciu oficiat de vicarul Năsăudului, Grigore Moisil, cu asistența a 12 preoți, în prezența oficialităților politice, religioase, militare ale orașului și districtului, a adunat laolaltă o mare mulțime de popor din Bistrița și din împrejurimi. În Brașov, „Gazeta Transilvaniei“, anunțând decesul său, insera cuvintele: „Așteptăm un necrolog demn de umanitatea și virtuțile acestui Nestore, cărui mulți au a-i zice, cu reverință și mulțumită: fie-i țărâna ușoară și memoria neuitată“ ²¹.

Să lăsăm acum, în chip de încheiere, să vorbească însăși textele lui Ioan Maier, care, incontestabil, ne vor introduce mai repede și mai adânc în epoca de la mijlocul veacului al XIX-lea, decât a putut să o facă această succintă prezentare.

²⁰ *Arh. St. Alba-Iulia, F. Gen. Mitrop. Blaj*, 1861—535.

²¹ *Gazeta Transilvaniei*, XXX, (1867), nr. 4, din 27/15 ianuarie.

ANEXA nr. 1

Bistrița, 2 iulie 1858

Protopopul Ioan Maier aduce la cunoștința mitropolitului Alex. Sterca Șutiu intenția sa de a institui o fundațiune bănească în favoarea bisericii greco-catolice din Bucerdea-Grânoasa și cere sprijinul său în această chestiune.

Excellentissime Illustrissime ac R(eve-
rent)issime

D-ne A. Episcopo !

Domine Parens Gratosissime Benig-
nissime !

În anul de curînd trecut 1857, 4-a Iulii, am fost recurs la Esscelentia voastră cu una scrisoare, în care, ca unui bun parente, mi-am fost descoperit acest al meu cuget cum că ași avea intențiune, ajutându-mă cu sfatu și Esscelenția voastră, a eloca la un Fond public 1600 fl., în mo-

netă sunătoare argint (silber) însă nu am căpătat răspuns anumit de la Esscelenția voastră. Eu în propusul meu acesta sum neclătit și nemutaver, dară pe lângă acestea condițiunii ca : 1—0 până voi trăi, că nu mult voi trăi, procentul după acest capital să-l percep eu ; 2—0 decumva voi muri eu înaintea sororii mele Melinthia carea și acum se află aici la mine, până la moartea sa să-l percepe dînsa, pentru că dînsa mi-au păstrat acești bani și cu ajutoriul ei î-am câștigat ; priceu eu ca nice dînsa mult nu va trăi, pentru că-i bătrână și slabă, dară știu și aceasta că de la genele suu, Oltean, nice un ajutoriu și nece una mîngăere la bătrînețe și slăbiciunile sale va avea, apoi 3-io după moartea sus numitei surorii mele, vreu a se dota cu acel procent parochul din Buza Bucierde², locul nașterii mele, Oltean, și, de va fi vreun fiu al lui demn de preoție și de aceea parochie, atunci bine iar de nu, ori cine va fi acolo paroch, acel procent, ca una fundațiune publică, să-l percepe acela și toți următorii lui în acea parochie, dară pe lângă această condițiune, ca în toți anii, în fiecare lună, parochul bucurându-se de această fundațiune perenală, să fie datoriu a servi una santa lyturgie pentru sufletele noastre și a părinților noștri, cari acolo sunt morți și îngropați.

Acesta e propusul, cugetul și intențiunea mea, în carea eu și acum nemutaver stau și sunt, numai Esscelenția voastră, avînd înțelegere și comunicînd tot lucrul cu prea onorații domni canonici archicapitulari, de cari încă umilit mă rog, să binevoiți această a mea intențiune a mi-o sprigini și a face, fără delungată amânare, a se realisa.

Așteptând răspunsu anumit de la Esscelenția voastră și sărutându-ți sânta dreaptă sum al Esscelenției Voastre cel mai plecat fiu.

T. Mayer, protopop in Bistrița³

Bistriz. 2 iulie 1858 stilo novo

Arh. St. Alba-Iulia, F. Gen. Mitrop. Blaj, 1858—458, f. 1.

1. Ioan Olteanu, ruda testatorului, fusese timp de 21 de ani preot în satul Veza, iar din 1852 ocupa parohia Bucerdea Gri-

noasa și deținea funcția de protopop al protopopiatului Blaj. Informații despre el : *Arh. St. Alba-Iulia, F. Gen. Mitrop. Blaj, 1852—684 ; 1855—602 ; 1857—52 ; 1858—524 ; 1861—103 ;*

2 Bucerdea Grinoasa, sat, com. Crăciunelu de Jos. jud. Alba.

3 Acorăul Mitropoliei din Blaj privind plănuita fundație este dat în 10 iulie, prin următorul răspuns ! „Protopopului Bistrițului T. Mayer. Eu în privința fundațiunii de 1600 f. m.c. cari voiești sub 3 condițiuni a o face. încă două cărți căpătându-le, n-am lipsit a-ți da pe cănșele răspuns afirmativ și nu mă pot destul mira cum de n-ai căpătat răspunsurile mele ? Acum pe a 3-a carte, alaltăeri căpătată și în 2-a curgătoarei luni și an scrisă, iarăși îți scriu că astăzi am luat-ți cererea din nou în Conșistorium și noi cu toții, lăudăm propusul prea O[norat] Fr[atiei] Tale, îl aprobăm și cu acele 3 condițiuni îl primim, așa cît acum nu este alta îndărăpt decât ca prea O[norat] Frația Ta să conpui, în sensul cărții din 2 iulie a.c. un act prin care să-ți declarazi voia și condițiunile în cari faci aceia fundațiune și pe cine lași de tutore fundațiunei și unde depui banii, apoi să tramiți sau însuși să aduci banii încoace și să-i depui la Capitulum.

Cari pro statu notitio et directionis facandu-ți-le cunoscute, frățește rămân.

Blaș, 10 Iulie 1858“

ANEXA nr. 2

Bistrița, 8 iulie 1858

Actul prin care Ioan Maier instituie o fundațiune de 1600 florini în favoarea preotului bisericii greco-catolice din satul Bucerdea-Grinoasa, sub patronajul Capitlului mitropolitan din Blaj.

Eselenția Sa, Prea Luminate Doamne
A[rchi] Ep[iscop]e si
Metropolit, Mie Prea Îndurat Domn
și Părinte !

Cît am eșit de sub grigea și stăpînirea parenților mei și am început a trăi de mine-mi, așa mi-am tocmnit lucrările mele

și cele ce am câștigat așa le-am păstrat ca, decumva m-ar dăruî Domnezeu cu una viață lunguță să am la bătrânețele mele unde mă întinde și afară de bătrânețe, de mi s-ar întâmpla, precum multora s-a întâmplat, una boală, de carea împedecat nu ași putea porta la lucrurile oficiului meu, să mă pot ajuta din câștigul meu, bine știind că pentru preoții defiziensi în clerul nostru nu este ajutor, neci ceva mângâiere.

Acestea totdeauna avându-le înaintea ochilor, mi-am adunat, nu cu harnicia a-mea ci cu darul lui Domnezieu, în carea totdeauna am creziut, una mică sumă de bani, din carea, văzând apropierea mutărei mele din viața aceasta, mi-am propus a rumpe una mie șiese sute, adeca 1600 fl., în moneta sunătoare (silber) care sumă de bani — sub hodierno, o depun sub grigea Esselentiei Sale și a Venerabilului Capitul al Metropoliei Alba-Iuliane, ca, după cugetul și intențiunea mea, să se eloce la un fund public, pe lângă acestea condițiuni ca : 1—0 Pâna voi trăi, puținul procent după acest capital de 1600 flo., în c.[onventional] m[oneda] să-l percip eu 2—0. De voi muri eu înaintea sororei mele Melinthia, care și acum se află aci la mine și va rămânea ea de mine, până ce va trăi, că cu mult va trăi și ea, să-l percipe ea, că cu ajutoriul și cu grigea și păstrarea ei am câștigat acești bani, apoi 3—10 : După moartea noastră vreau să dispun cu acel procent a se dota parochul din Buza-Bucerde¹, locul nașterii mele ; de ar fi vreun fiu de a lui Olteanu, parocului acum acolo fungente demn de preoție și de parohia Bucerdei, bine, de nu ori cine va fi acolo paroch să-i percipe acela, pe lângă această condițiune, ca în toți anii în fiecare lună să serbească una s. Lyturgie adeca, în tot anu 12 sântele Lyturгии, pentru sufletele noastre și ale părinților noștri carii acolo sunt morți și îngropați.

Acesta-mi este cugetul, propusa voința și intențiunea în carea nemutaver voi rămânea, numai să Te binevoiești, ca un bun părinte, a mediloci realizarea ei.

Apoi de tutore peste aceasta fundatiune denumesc pe întregul Capitul metropolitan, de care umilit mă rog să suscipe în sine tutoratul peste aceasta fundatiune perenala ; un tutor privat lesne și curând

poate muri, dară Capitulul, în solidum socotit, neciodata moare.

Care toate parintești dispusetiuni, încredintindu-le și sărutând binecuvanta-toarea dreapta rămân al Esscelentiei Voastre cel mai umilit cliens.

Bistritz, die 8-a Iulii
Secundum Callendarium
Gregorianum 1858

Ioanne Mayer m.p.
Paroch si Protopop

In fidem huis copiae subscribit
Blasii die 20-a Iunii 1859

Stephanus Boer
Canonicus cantor

Arh. St. Alba-Iulia, F. Gen. Mitrop. Blaj,
1859—652 f. 411.

1 Bucerdea Grânoasă, sat. com. Crăciunelu de Jos, jud. Alba.

ANEXA nr. 3

Bistrița, 25 mai 1860

Scrisoare autografă a protopopului Ioan Maier, adresată, sub semnătura lui Gabriel Dorgo, președintele Tribunalului urbarial Bistrița, mitropolitului Alexandru Sterca Șuluțiu, prin care solicită intervenția sa pentru ca românii din Bistrița să primească biserica de piatră, nefolosită, a călugărilor minoriți ; informații bogate privind situația bisericii și parohiei greco-catolice a Bistriței.

Excellentissime, Illustrissime ac Reverendissime

Domine Achiepscop et Metropolita !

Primind grațioasa Excellenții Tale rezoluțiune din 2-a aprilie a.c., cu nrul 298 însemnată, în privința stipendiului, mă semțiesc îndatorat, mai înainte de toate, a-mi descoperi cea mai adâncă mulțiamită pentru neobosita osteneală și facerea de bine a Excellenției Tale, totdeodată rugându-mă de ertare că v-am cauzat molestie cu rugămintele mele, îndrăsnind și din partea familiei mele a-ți trimite cel mai umilit compliment pentru mangai-

toarea și pe un toți înbucurătoarea a Excelenței Tale mișlocire. din care toți ne-am convins despre aducerea aminte și iubirea părințiască a Excelenței Tale cătră noi sirimanii arătată, văzând că virtutea Excelenței Tale din tinerețe păstrată nu s-au slăbit ci încă s-au prefăcut mai tare, prin strălucita dignitate cu carea Te-au dăruit Dumnezeu, spre bucuria și spre folosul clerului și niamului nostru ; batăr de s-ar îndura Părintele Ceresc de la care isvorăște tot binele și toată fericirea noastră a-ți păstra prețioasa viață pentru binele de obște la mulți ani fericiți că așa avem nădejde cum că, pe temeiul de Excelența Ta pus, cu tempu vom vedea a înflori sânta noastră beserică, împreună cu cultura națională !!!

Excelența Ta ! Eu de mult am voit a-ți împărtăși părerea și dorirea mea pentru sirimana parochia gr. catholică de aici, carea având un popor de 1600 suflete sub un archidiacon, ar fi vrednică de una soarte mai bună decât cea în carea se află acuma. Sânt aci 2 biserici R-no Catholice, una a Părinților Piarști, cealaltă a Părinților Minoriti, ambe cu reședință mare, iară cu un număr abea de 700 suflete. Din aceste două biserici, cea dintâi a P.P. Piarști e parochială, cu doi Piarști, prevăzută cu una monastire mare și frumoasă cu 2 tracte, în carea sunt încăperi pentru 10—12 preoți, însă partea cea mai mare e goală ; almintrelea zidurile besericii și a monastirii aceștia se află în starea cea mai bună. Beserica e frumoasă și largă și e de ajuns pentru poporeni săi. Această beserică parochială este provăzută cu mai multe realități și cu un venit bun pentru 2 sau 3 preoți și așa singură, după stările presente. când una parte mare a poporului R-no Catho. sta din amploiați împărătești, e de ajuns pentru toți R-no Catholicii de aci ; arareori e plină, în regulă nici de jumătate e frecventată, așa cât cealaltă beserică și mânăstire a P.P. Minoriti, pe lângă micul număr al catholicilor, e de prisos și nici folos, nici lipsă este de ea. Aceasta beserică și mânăstire se află în marginea orașului septemtrională, lângă poarta cetății, de unde apoi se încep ostezele în care locuiesc românii noștri, aci aproape, lângă drumul Năsăudului și beserica parochială graeco-unită.

Drept acea, neavând clarul și poporul R-no Catholic lipsă de această beserică a P.P. Minoriti, întru adevăr e numai spre lux, că de presente numai un guardian reside în ea ; sociul lui, un Vater bătrân, neavând aci lucru mai de una jumătate de an e absent, umblând ici, colo ; însă nici guardianu are ceva lucru, fără servește sânta lyturgie între păreții besericii goală de oameni. Această beserică și claustrum este zidit înainte de reformatie ; de la revoluția ungurească încoace, în anul 1854, s-au făcut loc de magazin împărătesc, cu mare profanațiune, aci iară claustrumu s-au dat în bir ces. regescului Kreisgericht cu 700 fl. m.c. anuali și una parte se folosește pentru cancelarie, iară una parte pentru 40 cuciter de arestanți în loc de temniță ; acest claustru e așșidera cu 2 tracte, în stare foarte bună, cu mai multe separațiuni și cu una curte largă în carea se află grașdu, șopu, lemniariu și 3 căși date în bir, pe cens anual 300 fl. în m.c. ; are încă acest claustru una măierște și locuri pe câmp, are un capital de 3—4 mii fl. în m.c. și puțină dotațiune în naturalibus, cam de 50 ferdele de bucate de la domnii pământești dimprejur. Biserica e beserică veche însă frumoasă și solidă, cu 7 altare, toată din petre quadrat cioplite, zidită așa de largă cât una 1000 de oameni prea comod încap în ea ; e mare, mai ca beserica P.P. Piarști din Cluș. Când am văzut-o întâi, într-o zi de sârbătoare, goală, servind numai singur parochul la sântul altar *Lyturghia cântată*, cu un ministiant amărât, am simțit durere în inimă, socotind în mine : ce soarte are beserica aceasta de tot minunată carea cândva cu mare sudoare și cu multe mii rădicându-se și zidindu-se, acum e părăsită de fii săi și sta aci pe marginea orașului ca una maică săracă și lipsită de fii săi. Ce minte au cameinii ? Una beserică scumpă ca aceasta să nu o folosească ? Să nu afle ocașiune a-i da iară viață, spre lauda și mărirea lui Dumnezeu, spre carea cândva au fost din pulvere rădicată și de atâtea veacuri de ani de mai multe vifore păstrată și de totala stricăciune scutită.

Frățietate ! Egalitate ! Iubire creștinească ! Noi cu toții cu una gură vă mărturisim, dar când va veni împărăția voastră ? Aceasta beserică stă pustie ca una

mamă fără fii, fără mângăere și ca una vinea nelucrată, pustiuă și necultivată. iară românii de aici, cu numărul de 1600 abea au una colibă veche de lemn, afară de oraș în carea adorează pe Tatăl din cer, batăr că și aceștia sunt chiar așa Catholici ca și R-no Catholicii, sunt fii Papei Roman și prin înmulțirea și întărirea lor, fără îndoială se întărește și scaunul sântului Petru, apostolul din Roma, care acum de curând, prin faptă, s-au dovedit cu reântoarcerea și reactivitatea mitropoliei Albei-Iuliene.

Prea bine știu eu greutățile și pedecile cu carea ar avea a se lupta cel ce ar voi a câștiga această biserică și mănăstire pe sama românilor, însă când s-ar dobândi ar fi una stațiune pe carea s-ar putea strămuta vicariatul din Năsăud, ba încă și episcopia din Gherla.

Excellentissime Domine ! Deus per media operatur, quid tentare nocebit ? a cerca, a cere nu-i greșală, nici păcat și dacă s-ar face azi un pas, mâne altul, doară cu tempu s-ar dobândi scopul. Cu toată întâmplarea, eu descoperindu-ți acest al meu cuget și aducându-ți acestea Excelenței Tale în părințiască și prea grațioasă băgare de seamă, mă aflu stâmpărat la animă, cu atâta mai vartos că tocma acum socotesc a fi tempul a cerca acest lucru momentos, cînd acestiu aedificiu i se joacă rolla să se vînză Mitte sapientem et nihil die Ei.

Pentru vînzarea și strămutarea banilor spre dotarea alteia mănăstiri, chiar acum se află Verhandlung la Ministeriu Cult în Viena, precum am înțeles de la vrednicul quardian Wisiczky, pe care doară și Ex. Ta vci milostivi a-l cunoaște din Aiud (N. Enyed).

Este menită această biserică pro forma pentru garnisonul militar de aci, însă într-un an de abia de 2—3 ori se prezentează acești cr[eș]tini armați în ea ; apoi de ar avea voie a frecuenta biserica, zău bugăt loc ar fala în cealaltă a P.P. Piařiști.

Pe lângă care raport, închinându-mă cu cea mai sinceră dragoste și onoare rămân pururea Excelenței Tale prea plecat serv.

Bistrița, 25 mai 1860. Gabr. Dorgo

[Pe verso însemnarea :] Bistrița. Opiniunea D. Presiedinte urbarial, în privința bisericii P.P. Minorități din B.

Arh. St. Cluj, F. Ep. gr. cat. Gherla, 1860—1490.

ANEXA nr. 4

Bistrița, 8 iunie 1863

Ioan Maier către episcopul Gherlei Ioan Alexi ; cere să se ia măsuri pentru îmbunătățirea situației sale materiale, a capelanului și a cantorului său.

Stimate Doamne Episcoape !

Noua Bun și Îndurat Părinte !

Cu fiască plecăciune îndrăsnim a ne arăta Ilustrității Voastre misera noastră soarte și de tot desolate stare în privința congruei preoțești de aici din Bistrița. caria asemenea nu credem cum că se află în întreaga noastră diecesă.

Mai întâi este de știut cum că parohia Bistriței de ar avea paroch cât de tânăr și care totuși fără cooperatori nu se poate administra, pentru că pre parochul de aici îl strigă și spitalul militar și spitalul civile și temnița criminalilor, în care mai mulți sunt (cu durere zic) din națiunea noastră română decât din alte națiuni, din a cărora funcțiuni parochu nu capătă nice una remunerațiune. Apoi :

Poporul parochial pentru care sântem, aici, merțe de bucate nu ne dă, zi de lucru, precum este pre airea nu ne face, din care causă sântem siliți puțințelul pământ ce îl avem a-l da în pare.

Ilustritate ! fie-ne ertat a face cunoscut Ilustrității voastre, ca unui bun și îndurat părinte al nostru, tot venitul stolar de la poporul parochial de aici, care conștiincios îl arătăm în următorii typ et quidem : 1-a pentru înmormântarea unui om cu sărăcustră, adică pentru prohodul cel mare, de vreo 2—3 ani încoace abea am putut face ca să ne plătească 4 până la 5 fl. v.a., însă cu această pretenșiune din partea poporului ca până zace mortul în casă unde au murit, preotul cu cantorele să meargă de două ori cu Evan-

ghelia și cu Psaltirea și să le cetească, apoi scoțând pre mort din casă, până la mormântariu pre drum, ori va ninge ori va ploua, orice frig și tempestate ar fi, să punem cadavru de 12 ori jos, cetind 12 Evanghelii, ca când nu ar fi de ajuns 3 puse jos și la groapă Evanghelia lui Lazăr și prescisele Molitve ale deslegării; una datenă neîndătinată pe airea și una fală prostească și superstițioasă iară s-fletului tocnuai nefolositoare. 2—0 Pentru prohodul cel mic, adecă fără sărăcuscă, 2 până la 3 fl. v. a.; 3—0 Pentru înmormântarea unui prunc până la un an: 1 fl. v.a.; 4—0. Servirea sfintei taini a maslului: 1 fl.; pentru cununie: 1 fl. v.a.; pentru o sfeștanie: 20 cr. v.a.; pentru servirea botezului: 10 cr. v.a.; slobozirea fomeii puerpere: 4 până la 6 cr. v.a.; pentru una molitva moașei: 4 până la 6 cr. v.a. Pentru umblatu cu sinta cruce în ajunul sîntului botez: 4 până la 6 cr. v.a.; mai în urmă lecticalul: 20 cr. v.a. de la un pater familias¹.

Acest venit din acestea rubrice și iso-voare obvenitor, luându-l la socoteală serioasă, am aflat cum că după ce se va împărți în 3 părți, adecă între paroch, capelan și cantor, nu ajunge ca să putem plăti contribuția și equivalentul, care laolaltă socotite, s-au suit la 30 fl. pe an, precum arată Steur Buch-ul².

Acestea așa fiind ne-am rugat frumos de poporeni noștri că barem lecticalul să-l sue de la 20 cr. v. a. la 50 cr. sau barem 40 cr. v.a. Ei nu au primit cererea noastră, fără dacă vom coborî prohodul cel mare la 3 fl., cel mic a 2 fl. val. aus. atunci și Dumnealor vor sui lecticalul la 30 cr. v. a. și de nu ne place așa, vorbesc unii prin sat, să ne luăm botele și să ne ducem că Dumnealor își vor căpăta popi cu cari se vor tocmi după plac că sunt destui popi; batșocură mare și o vexă necumpătată asupra noastră, ca când nu le-am trebui.

Aceștia sunt necazurile noastre pentru care cu umilință recurgem la Ilustritatea voastră, de una dată mângăindu-ne ca să te înduri a lua în părințiască considerațiune toate acestea ale noastre date și propunându-le în una sesiune consistorială prea onorabililor domni canonici și asesori consistoriali, cari încă au fost parochi și bine știu greutățile parochilor,

doară ași afla nescari mișloace prin care acest popor bistrițian sumeț, dum. și de tot simțiul onestității desbrăcat s-ar aduce la una cale dreaptă și s-ar pleca a ne mai îmbunătăți stola și lecticalul ca să putem și noi mai omenește trăi. Însă a mea reflexiune în lucru acesta este ca pentru esecuțiunea sentinței carea doară s-ar aduce din sesiunra consistorială să se require oficios Magistratul local, că scrisoarea Ilustrității voastre acest popor urător de preoțime nu o va primi și de s-ar trimite cineva dintre prea onorații domni preoți spre vindecarea acestor derferenții și pretensiuni. acest popor prost, moșic și spre multe rele dedat, nu-l va asculta; singur numai Magistratul civil îl poate obli și aduce la una cale dreaptă. Această umilită a noastră rugăminte, încredințându-ne înțelepciunii Ilustrității Voastre și așteptând una mângăioasă discisiune, rămânem ai Ilustrității voastre cei mai umiliți fii.

Bistrița, în 8 Iunie 1863.

S. Mayer, protopop
Ioan Chitta capelan gr. cat.
locului³

Original. Arh. St. Cluj, F. Ep. gr. ct. Gherla, 1863—1318.

¹ Cap de familie.

² Registru de dare.

³ Din Gherla se răspunde, în 14 iulie 1863, că pentru a se putea dispune oficial în vederea îmbunătățirii venitului parochial din Bistrița trebuie să se trimită mai întâi o informație legală, scrisă de un funcționar al Magistratului, în care să se specifice în rubrici separate cât se plătește pentru fiecare prestație religioasă și care este venitul total al parochului, socotindu-se și porțiunea canonică precum și orice al venit (*idem*).

lui mic să capete 1 fl.v.a. iar cel ce mă va predica 5 fl. v.a.

Apoi cărțile mele, precum Valla : Theologus Doctmaticus în 3 tomuri, Schem. Jus Canon în 2 tomuri, Albert Joanes Nepomuc : Historia Ecclesiastica în 2 tom. Salustius : De bello Cathilinario et Jugurtino, Eutropius, una edițiune cam rea dar se poate folosi, Gradus at Parnassum, una Gramatică ungurească și alte care s-ar mai afla de treabă le las la Biblioteca diesesei noastre Gherla.

N.B. Se află între cărțile mele dicționarul lui Paris Papai „Ungarico-Latinum“ și „Latino-Ungarium“ ad 2 tom.. acelea sunt din Bibliotheca Piaristarum și lo le-am fost cerut de la pater Vidos, pro-us. pentru aceia dispun să se deie îndărăpt la aceia bibliotecă.

Apoi se află aici în Iada mea nește pânză de bumbac, aceia pânză precum banii cei de argint să se împartă frățește între sus numiții nepoți și nepoate.

În cât se ține lucrul de interesurul meu de 185 fl. v.a. pe an din fundatiunea mea obvenitoare. acel interusur de 185 fl. să-l primească Olteanu în tat anul întreg. până va trăi, iar după moartea lui. de i-ar urma un fecior, sau un genere sau un nepot. acela să primească numai suta, iar cei 85 fl. v. a., cedant ecclesiae Buzás Bocsardiensis, precum s-a dispus dintru început.

Aducându-mi aminte și de acelea împrejurari cum că parochiile se conferează după concurs. la acel cas când parochia Buzas Bocsard² s-ar conferi altor mai meritați. afară de familia aceasta Olteană. ad[ecă] altora, din alt sânge, atunci la împrejurarea aceasta. voesc a se împărți suta din interesu fundatiunei mele la acela, ori și unde ar fi paroch și de cumva ar fi mai mulți din familia aceasta a mea preoți. să se împărțiască între dînsii în adecuată diviziune.

Între mobilia de casă se mai află în casa dinainte un canapeu din lemn bun, vestiariul, 2 paturi. 2 scaune, una masă. una bute de curechiu cu cercuri de fornadragi, un căput mai bun, 2 perechi de cisme; aceste se vor preface în bani și se vor împărți între nepoti și nepoate; cu ravrenda și mantelul mă vor îmbrăca

ANEXA nr. 5

Bistrița, 8 ianuarie 1867

Testamentul protopopului greco-catolic al Bistriței, Ioan Maier, prin care dispune asupra fundației create de el pentru biserica din Bucurdea-Grânoasă și adoptă alte dispoziții.

Testament

În numele unui Dumnezeu, în esență și tern, în persoana a Tatălui și a Fiului și a Spiritului Sânt Amin. Întru Onoarea Preacuratei de Dumnezeu Născătoare, totdeauna vergurei Maria și a tuturor sînților lui Dumnezeu Amin.

Io, suscrisul Ioan Mayer, sum născut în anul 1782, 6 Ianuarie și așa când scriu aceste mă aflu în etate de 85 ani; la acești ani, cari din grația lui Dumnezeu i-am trăit, privind m-am plecat a crede cum că nu multe zile de viață voi avea în astă lume ci mă voi muta la vecinicile lăcașiuri: „luase-va duhul meu și mă voi sfârși și în țărâna mea mă voi întoarce“.

Pentru aceia me-am propus ca în timpul acesta când mă aflu cu mintea sănătoasă și la toate simțirile și organele fi-rești întreg și sănătos, să fac și să las una dispusețiune testamentară despre celea ce vor rămânea de mine după moartea mea.

Și așa : 1. Tot ce am las și testez celor trei nepoți : Ioan. Sandor și Iosif și celor trei nepoate : Sofia, Carolina și Elisa ; adecă am în un săculeț de pânză 70 taleri vechi și în alt săculeț 17 fl. în taleri noi, husoși noi și husoși vechi; dintre cei 70 de taleri vechi 13 sunt cruciați. Am în un săculeț 220 fl. v.a. în bănuți ; acești bani de argint îi testez mai sus însemnaților nepoți și nepoate și-i rog să fie conțenți și cu atâta că mai mult nu am de a le potes testa, că în bancnote abia voi avea 500 din care se va plăti apotheca și doctorii și alte spese ce se vor face; fiecare paroch care va servi la servirea prohodu-

cu ele după ce voi muri : căpeneagul l-am vândut ; bunda va rămânea lui Iosif.

La toate acestea spre mai bună deplinire și efeptuire a testamentului dispun și aleg pe prea onor. d.v. protopop Alexandru Szilasi și Demeteriu Hathe, cu aceia însărcinare, ca unul fără altul să nu conlucreze și speșele înmormântărei ce s-ar face din substanță prescrisă ambii să le acopere.

Cum că acest testament, după punctele prescrisă, precum s-a însemnat din bonavoința mea și immutabil, așa s-a și încheiat, pe lângă această observațiune ca decumva me-ași mai aduce amente de ceva, sau doară ași mai strămuta vreun punct și observațiunea făcută așa să aibă autenția sa, întogma ca testamentul, ce pe lângă suscrierea numelui propriu și înfigerea sigiliului usual, înaintea suscrișilor martori întărit îl adeveresc.

Bistrița 1 Ianuarie 1867

Ioan Mayer m.p.
Testatorul
Georgiu Georgiță
curator supr.

Înaintea noastră :

Alexandru Szilasi m.p.v. protopop
Demetriu Mathe m.p. Parochiu Chirașului gr. catolic

Autenția copiei o suscrie
Bistrița, 26/1 1867 Szilasi 3

Copie. Arh. St. Cluj, F. Ep. gr. — cat.
Gherla, 1867—477.

1. Dobânda

2 Bucerdea Grânoasă. locul de naștere a testatorului

3 Potrivit unei Adeverințe, din 8 februarie 1867, a preotului Chirașului, Demetriu Mathe, pe care testatorul „mai demult cunoscând una fidelitate (a sa) sinceră de a nu răspîndi tainele și secretele dânsului ci acelea a le păstra în ascunsul animei”, Ioan Maier a lăsat, cu limbă de moarte, în fața martorilor, ca salariul său de protopop de 100 fl. pe anul 1866 să intre în fondul bisericii greco-catolice din Bistrița, la al cărui altar el a servit 36 de ani (*Idem*).

Bistrița, 20 februarie 1867

Lista cărților testate de Ioan Maier
seminariului greco-catolic
din Gherla.

Elencul

Peste cărțile reverendissimului Ioane, cândva Mayer, testate Seminariului dieceșei gherlane.

- 1 Liber de bello Cathilinariorum
- 2 Positiones de lege naturali
- 3 Compendium Historiae Naturalis
- 4 Institutiones Historiae Ecclesiasticae Tomi II.
- 5 Jus Ecclesiasticum (Pehem :) Tomi II.
- 6 Gradus ad Parnassum
- 7 Dictionarium Ungarico-Latino-Germanicum
- 8 Magyar Gramatic
- 9 Institutiones Theologicae Tomi III.
- 10 Institutiones ad Eloquentiam
- 11 Selecte Latini Sermonis
- 12 Theologia Moralis
- 13 Institutiones Interpretis Sacr.
- 14 Institutiones Arithmeticae
- 15 Theologia Moralis Universalis
- 16 Institutiones Logicae
- 17 Selecta Latini Sermonis exemplaria
- 18 S. Dorothei Archimandriti institutiones asceticae
- 19 Andreae Riveti Critici S. Libri
- 20 Elementa Phsicologiae Empyrica
- 21 Monitio Christiana politica
- 22 Eutropi Breviarum
- 23 Marc. Tull. Ciceronico Liber de officiis.
- 24 Képes Naptar 1866-ról
- 25 Schematismus Ven. Cleri Diocesaes Blasiensis
- 26 Decretum Tripartitum Verböczianum
- 27 Program des Ev. Ober Gymnasium in Bistritz
- 28 Erd. Képes Naptar pro 1853
- 29 Calendariu den anul 1854
- 30 Propenticon honoribus Samuelis Vulcan
- 31 Barclaii Argevis

Sig. Bistriții 20 feb. 1867

Alesandru Silași
v. protopop

Demetriu Mathe
parochul Chiraleșului g. catolic

Subscrisul recunosc că cărțile aci înșirate și numite de la M.O.D. Alesandru Szilași, protopopul surogat al Bistriței, ca executorele testamentului a repausatului

R-m D. Ioana Majer, prot. Bistr., fără nici o scădere în ziua de astăzi le-am primit

Gherla, 1 Martie 1867
Victore Mihalyi

Profesore de Teologie ca
bibliotecar seminarial

Arh. St. Cluj, F. Ep. gr. - cat, Gherla,
1867—650.

UN INTELLECTUEL DE BISTRIȚA AU XIX-È SIÈCLE, IOAN MAIER

(Résumé)

Né le 6 janvier 1782 dans le village de Bucerdea-Grânoasă, près de Blaj, Ioan Maier fréquente la Théologie à Blaj, ensuite il este prêtre 20 ans dans le village de Veza. En 1830, il est nommé prêtre par l'évêque Ioan Bob, ensuite archiprêtre de Bistrița où il reste jusqu'à sa mort survenue le 9 janvier 1867. En suivant sa formation scolaire, sa situation matérielle, ses préoccupations intellectuelles, ses rapports avec les autorités,

ses devoirs canonique et laïques, on peut établir une radiographie de la société roumaine appartenant à l'Empire, de la moitié du XIX-è siècle. Il ressort, des documents présentés, les conditions sociales précaires de la paroisse gréco-catholique de Bistrița, la situation matérielle précaire du prêtre, l'état déplorable l'école roumaine de la ville et les efforts que le prêtre de cette communauté dépose en vue d'améliorer cet état de fait.

